

актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 45. – Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2022. – С. 7-9.

6. Couldry N. and Hepp A. *The Mediated Construction of Reality*. Cambridge: Polity Press. 2017.

7. Gentry K., & Smith, L. *Critical heritage studies and the legacies of the late-twentieth century heritage canon*. *International Journal of Heritage Studies*. 2019. С. 1-21.

8. Harrison R. *Heritage: Critical Approaches*. Routledge, Abingdon and New York. 2013.

9. Liu A. *Toward Critical Infrastructure Studies: Digital Humanities, New Media Studies, and the Culture of Infrastructure*. University of Connecticut. 23 February, 2017.

10. Van Dijck J, Poell T and Waal M de *The Platform Society*. New York: Oxford University Press, 2018.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-12>

**THE FIGURE OF OLEKSANDR TVERDOKHLEBOV
IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL CULTURE
OF SLOBOZHANSKYNA**

**ПОСТАТЬ ОЛЕКСАНДРА ТВЕРДОХЛЄБОВА
В РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
СЛОБОЖАНЩИНИ**

Mishchenko L. V.

Director

*Public Institution «Okhtyrka Town
Museum of Local History»
Okhtyrka, Ukraine*

Мищенко Л. В.

Директор

*Комунальний заклад «Охтирський
міський краєзнавчий музей»
м. Охтирка, Україна*

Охтирка – маленьке провінційне місто, але з великою мужністю, силою та культурою. Осередком науки та культури для міста був Охтирський міський краєзнавчий музей, який, нажаль зруйновано під час російського бомбардування в ніч з 7 на 8 березня 2022 році. Деякі експонати вдалося врятувати. Серед них рукописні доробки Олександра Дмитровича Твердохлєбова – відомої особи серед професійних істориків, етнографів, літераторів Слобожанщини. Із-поміж них:

етнографічна праця «Старосвітська масниця», «Попівна», етнографічний етюд «З минулого та сучасного Поворскляння», записаний у 1906 році на основі багаторічних спостережень, «Кришталева гора», «Литовка, Боголюбовка і Бакирівка», «Федот», «Століття Охтирського повітового училища», «Охтирський повіт початку XIX століття» та ін. Крім рукописної спадщини, збереглися предмети побуту, особисті речі та зібрані в етнографічних експедиціях самостійно і спільно з відомим дослідником М. Сумцовим. Це, зокрема, кобза, орнаментована по середині випиляним шестикутним малюнком, яку подарувала музею дочка етнографа М. О. Федченко; ліра, посуд та фотопортрет О. Твердохлебов, який, нажаль, пошкоджений осколком. Зараз даний музейний експонат перебуває на реставрації у Національному науково–дослідному реставраційному центрі.

О. Твердохлебов народився 17 жовтня 1840 року [1, с. 94]. По закінченню історико-філологічного факультету Харківського університету, вчителював в Охтирському повітовому училищі та жіночій гімназії. Жив разом з родиною по вулиці Дворянській (нині провулок Юрївський) у місті Охтирка. Саме цьому місту він присвятить значний доробок праць, із-поміж яких: «Наследственное полковничество», «Город Ахтырка», «Котельва», «Судьба табачной фабрики, основанной Петром I в Ахтырке», «Столетие Ахтырского уездного училища (1790–1890 годов)», «Ахтырский уезд на кануне XIX века» та ін.

В історичному нарисі з красномовною назвою «Город Ахтырка» О. Твердохлебов детально охарактеризував усі сторони життя мешканців провінційного слобожанського міста Харківської губернії XIX ст. [4, с. 636]. Він зазначив історико-географічні особливості міста, описав його фізико-географічну характеристику, історію заселення місцевості та версії про походження назви міста. Докладно автор зупинився на описанні фортеці, міських споруд, храмів указанного відтинку часу, забудову міста. Олександр Дмитрович склав порівняльну характеристику Охтирки XVIII–XIX ст., виконав детальні описи будинків, вулиць, площ у 1880–1884 роках [4, с. 638], завдяки чому маємо важливе історичне джерело з історії міста. Особливістю міста Охтирки був поділ його території на сотні. У нарисі О. Твердохлебов акцентував увагу, що поділ склався історично – від квартирування сотень Охтирського козацького полку, а також визначив чисельність дворів, мешканців кожної умовної територіальної одиниці, загалом усього населення міста. О. Твердохлебов детально охарактеризував торгівлю містечка, визначив кількість (більше 100 одиниць) і

характеристики торговельних (бакалійних, галантерейних, мануфактурних) лавок [4, с. 640].

Значну увагу приділено сільському господарству та місцевим промислам. Також у нарисі подано характеристику релігійної громади міста за конфесійною ознакою, доповнену статистичними даними, згідно з якими станом на 1885 р. в Охтирці було 10 культових споруд, з яких 9 – публічних, 1 – закритого типу при тюремному замку [3, с. 4].

Окремо Олександр Дмитрович студіював історію Охтирського Свято-Троїцького монастиря від часу його заснування в 1654 році й до кінця XIX ст., присвятивши цьому спеціальне дослідження [4, с. 647]. З нього стало відомо про поетапну розбудову монастиря: від кількох будівель для служіння, трапези і келій до широкої обслуговуючої інфраструктури – готелю, лікарні, каплиць, тощо. Особливу увагу дослідник приділив ремісничим заняттям охтирських ченців, зокрема іконопису, слюсарству, бондарству, столярству, бджільництву, млинарству та іншим ремеслам [4, с. 647]. Знайшлося місце в нарисі й для опису монастирської місцевості, зокрема печер монастиря, гротів Доброславівської та Монастирської гір.

О. Твердохлебов був членом Харківського історико-філологічного товариства і його архіваріусом, брав активну участь у роботі комісії з вивчення кустарних промислів та етнографічних експедиціях М. Сумцова.

Неодноразові етнографічні експедиції Слобожанщиною із метою збору фольклористичного матеріалу єднали М. Сумцова й О. Твердохлебова, який цікавився етнографічною тематикою та народною творчістю. Йому вдалося зафіксувати багато пісень, дум сліпців, лірників, бандуристів Охтирського повіту. Значну частину з них було записано від лірників Глушенка та Гордієнка.

О. Твердохлебову випала нагода стати активним учасником етнографічної виставки, що була розгорнута в Харкові до XII археологічного з'їзду. На запрошення М. Сумцова, О. Твердохлебов став не лише учасником, але й організатором цієї виставки, представивши предмети власної колекції, зокрема моделі ремісничих верстатів (ткацьких); побутові речі (рожок для нюхання тютюну, люлька, посуд, скатертини); гончарну колекцію (полив'яні миски та миски без поливи, форми для квітів, глечики); зібрання одягу (головні убори (очіпки, шапки)) і плетене взуття та ін. У своїй роботі «Осколки старини в Зеньковском уезде» О. Твердохлебов описує одяг українців із «местечка Грунь» (нині с. Грунь, Охтирського району, Сумської області): «Дивчата и молодицы «кохаються» в плахтах, украшают

голову повязкой из шелковых платков в форме креста, на намисте носят дукаты и цветные галстучки, рукава и подол рубахи вышивают мережками и цветною – черною, синею и красною заполючью; чоботы – сапьянцы и «мышевы» желтые в большом употреблении».

О. Д. Твердохлебов мав дуже велику любов і до української літератури. Його твори «Старосвітська масниця», «Попівна», «З минулого та сучасного Поворскляння», «Кришталева гора», «Литовка, Боголюбовка і Бакирівка», «Федот», вирізняються синкретичним, фольклорно-літературним характером та й вибірковістю жанрових компонентів, що надає їм чітко вираженої української національної значущості. Ці специфічні жанрові утворення, що надзвичайно ємно увібрали в себе народні легенди, перекази, пісні, примовки тощо, у яких авторський задум доповнювався сюжетними мотивами.

Цінною частиною зібрання О. Твердохлебова стали малюнки на краєзнавчу тематику, виконані фарбами (акварель) та олівцем художниками Г. Овчаренком («Розлив річки Ворскли біля Охтирки», «Гора Замок в містечку Куземин», «Шлях Полтаво-Зіньківський, близ Диканьки», «Село Глибоке», «Село Глибне, Сумського повіту») «Млин в с. Глибне», «Саж у Диканьці», «Типи до ілюстрацій з твору «Похвальна грамота» Миколи Гоголя») та С. Васильківським («Отара в степу», «Старий панський будинок в селі Молодилівщина, Миргородського повіту», «Хата і колодязь», «Кобзар, співаючий псалми біля входу в монастир» (Лубни), «Річка Сіверський Донець», «Ярмарок», «Вітряки», «Слобода Черкаська Лозова», «Кобзар з поводирем» [2, с. 65].

Учитель, етнограф, історик, літератор із невеликого провінційного міста Охтирки зробив значний внесок у дослідження історії й етнографії регіону, став відомим завдяки своїй творчій спадщині, архіву та бібліотеці, та експозиціям Охтирського музею. Науковий та творчий спадок Олександра Твердохлебова набуває ще більшої цінності у дослідників у період російської агресії, бо в них – наша історія, витoki національної культури. Сьогодні – це актуально, бо національна ідея зараз на передовій, на лінії оборони, в тилу. Вона живить нас, а значить, наближає перемогу.

Література:

1. Волис В. И. Александр Дмитриевич Твердохлебов – краевед и этнограф. Краеведческие записки Ахтырского краеведческого музея. – 1962. – Т. 3 – С. 94–97.

2. Каталог выставки XII-го археологического съезда (в Харькове). Этнографический отдел. – Харьков: Паровая тип. и литогр. М. Зильберг и с-вья. – III, 1902. – С. 63–65.

3. Мотренко М. Скельський монастир. Вишневий цвіт. –1999. – № 81–83–85. – С. 4.

4. Твердохлебов А.Д. Город Ахтырка. Харьковский календарь на 1886 год. – Харьков, 1885. – С. 636–651.

5. Твердохлебов А. Осколки старины в Зеньковском уезде. – КС, 1905 г., № 7-8, с. 59 – 74.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-13>

**THE MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN
SONG AND POP CREATIVITY IN THE CONTEXT OF MODERN
SOCIO-HISTORICAL CHANGES**

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ
ПІСЕННО-ЕСТРАДНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ЗМІН**

Ostapovych K. V.

*Graduate Student at the Department
of Musicology and Choral Art
of the Ivan Franco national
university of Lviv
Lviv, Ukraine*

Остапович К. В.

*аспірант кафедри музикознавства
та хорового мистецтва
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Сучасна українська пісенно-естрадна творчість є масовим явищем і орієнтується на задоволення культурних та естетичних потреб широкого кола аудиторії, смаки та вподобання якої залежать від багатьох факторів, у тому числі і від соціально-історичних видозмін. Одним із яскраво виражених явищ, які відбуваються у вітчизняній культурі, зокрема, пісенній, є активна популяризація українських культурних надбань в європейському просторі. Враховуючи той факт, що велика кількість концертів та творчих заходів на підтримку України під час російсько-української війни відбувається у країнах, які є членами Євросоюзу, тобто, з нашою національною культурою